

Viața lui Iisus a început în iesle, iar viața mea și cea a Lilei Serafimska a început într-un sac de dormit Explorer Light. Ca să nu fiu înțeleasă greșit, mă refer la viața care, cu fiecare mișcare, cât o fi ea de insignifiantă, debutează cu un nou început și cu un nou sfârșit. Pentru așa ceva, un sac de dormit cu un astfel de nume nu poate fi decât un semn bun. Înaintea mea și a Lilei se întinde prima noapte la Viena ca scriitor *doi în unu*, într-o ședere temporară, în calitate de „cercetător al luminii“, cu plată. Evident, doamna de la fundația responsabilă cu proiectele literare nu s-a exprimat atât de metaforic atunci când a anunțat-o că este primul scriitor macedonean care a primit o bursă de ședere la Viena, pe cheltuiala fundației. „Așa că“, a scris ea pe mail, „v-am oferit cazare gratuită (bucătăria, baia și calculatorul vor fi împărțite cu o fotografie din Albania și un cântăreț din Pakistan), curent, apă și încălzire centrală, o bursă de nouă sute de euro pe lună și asigurare de sănătate în timpul șederii dumneavoastră. Costurile de călătorie le acoperim doar parțial, iar viza trebuie să o plătiți dumneavoastră. Ne așteptăm să profitați de acest timp și să scrieți o carte. Termenul «writer-in-residence»

în sine presupune acest lucru. Iar la final vom vedea și rezultatele muncii dumneavoastră.“ O propunere de trei luni la Viena pentru un scriitor est-european este ca un bilet la loterie, ca o sabie cu două tăișuri: Lila nu știe dacă să se bucure de bogăția Europei sau să se închidă în camera cu mobilier minimalist, dar modern și să scrie o carte de mână, iar apoi să vâneze momentele în care computerul din sufragerie e liber ca să copieze ceea ce a scris. Aș fi preferat prima variantă, dar Lila fusese mereu mai ambițioasă decât mine. Și despre ce să fie cartea? Când s-a înscris la concursul de burse de la Viena, ea a explicat că doar evenimentele literare îi permit să vadă lumea, că doar ele oferă o acoperire oficială – scrisori de invitație garantând în fața ambasadelor cererea de viză fără ca să-i tremure picioarele de la frig și spaimă, fără să bată din ele ca un cal înaintea galopului, ceea ce e mai rău pentru mine decât pentru ea. Doar cu o documentație bine susținută se putea obține o viză și călători în țări precum Franța, Slovenia, Statele Unite, Olanda, Taiwan, Suedia, Republica Cehă, Lituania sau România. Invitată la un festival de poezie în Slovenia, a primit o viză de o lună, așa că ne-am plimbat în voie prin Ljubljana cu A., iar la propria nuntă în aceeași țară n-a primit viză decât pentru două săptămâni. În loc de o lună de miere, ne-am limitat la o săptămână de miere la Dubrovnik, dacă și aia se poate numi de miere, pentru că la magazinașul de bijuterii de pe Stradun¹, în timp ce A. alegea un colier de corali, iar eu mă uitam la rubinul de la inelul vânzătoarei, aceasta a întrebato pe Lila de unde e și, când a auzit că e din Macedonia, i-a zis numai decăt că „nu prea-mi păreți, dar ceilalți macedoneni care vin pe la Dubrovnik țin neapărat

¹ Principala stradă din centrul vechi al orașului Dubrovnik, din Croația

să afle toată lumea că sunt macedoneni!“ Poate că sunt macedonenii lui Alexandru Macedon, cine știe? Colierul a rămas în sertarul de sticlă, A. s-a dus la o bere, iar eu și Lila la acvariu, ca să ne plângem căluțului-de-mare. Lila s-a gândit că e mai bine să mai încerce într-o altă țară cu viză, așa că a ales Austria. „Păi, scrieți o carte despre asta!“, au sfătuit-o europenii cei bine organizați, „despre toate țările dumneavoastră și despre spiritul nomadismului cu tălpi aspre!“ O, câtă dreptate aveau! Îi cunosc foarte bine tălpile Lilei, sunt mai aspre decât rogojina, iar dreapta este mai mică decât stânga! Pe de altă parte, bravo Lilei, că e din Macedonia și are posibilitatea nu numai să trăiască, ci și să scrie pe seama altora. A. sau Marius Burokas¹, de exemplu, nu vor mai putea niciodată să scrie „pe seama europenilor“, deoarece acest lucru ar însemna să-și golească propriul buzunar. Așa e când vor să fie în Europa! Uite, nici măcar uncheșul Soros nu mai aruncă cu bani verzi din jeepul cu care trece prin comunitățile până mai ieri subdezvoltate, nici măcar prin comunitățile eco. Ba chiar s-a apucat să ceară bani pentru cei din Balcanii de Vest, cei ca mine și Lila, amintindu-le lecția de bază pe care le-a dat-o cândva: societatea e deschisă doar atâta vreme cât îi sunt deschise seifurile și casele de bani.

Din cauza anului bisect, Lila a ratat data și, în loc de 1 martie, am ajuns la Viena pe 29 februarie. Când a sunat de la gară la fundație și le-a spus că a ajuns deja, că are un rucsac și două geamantane grele și nu vorbește nemțește (despre mine, cu siguranță, n-a scos o vorbă), îi tremurau mâinile ca unei bătrâne, de spaimă că n-o să vină nimeni și că va trebui să așteptăm până a doua zi. Însă, în 15 minute,

¹ Scriitor, traducător și critic literar lituanian contemporan

coordonatorul de proiect a apărut în sala de așteptare, tânărul Klaus, care a întâmpinat-o cu amabilitate, i-a luat geamantanele, ne-am urcat în automobilul lui și ne-am îndreptat către Reumannplatz, acolo unde se afla apartamentul rezervat reședințelor artistice temporare de la Viena. „Doar ce l-au pregătit“, a spus Klaus, „așternuturile de pat nu o să fie gata până mâine, sper să vă descurcați așa în seara asta. Îmi pare rău, dar nu vă așteptam azi.“ „Nu-i nicio problemă“, i-a răspuns Lila, „am un sac de dormit, l-am luat pentru orice eventualitate.“ Nu prea eram încântată de situație, dar eram totuși fericită că aveam măcar un sac de dormit, pentru că Lila nu l-ar fi luat dacă nu i-ar fi spus A. Trebuie menționat că locuitorii din Balcani își iau sac de dormit doar atunci când pleacă în vacanță cu rulota sau cu cortul. Când te duci la cineva, într-un apartament sau o casă, te aștepți ca gazdele să găsească un pat și pentru tine, chiar și când nu au. „Cum așa, trebuie să fie prin vecini!“, îți spune oricine de cum te vede că împachetezi un sac de dormit. „Ce te-a apucat să cari saci de dormit și alte prostii, că doar nu suntem în sălbăcie! Îți găsim noi măcar un fotoliu sau un pat extensibil“, îți spune și gazda, și îți găsește un pat cât ai zice pește. Nici Lila nu ar fi luat sacul de dormit dacă nu l-ar fi înghesuit A. în rucsac, ca să-l aibă când va veni în vizită. În caz că... În orice caz, a luat cu ea și bilele chinezești de meditație, dar și cartea cu rugăciuni ortodoxe, singurele lucruri care să o ajute la insomnie prin străinătate, dacă nu mă pun la socoteală și pe mine. Prin geamul deschis al mașinii, gulerul gecii din piele artificială îi flutură ca o busolă atașată la centura lui Mickey Mouse în fața unui McDonald's acum cincisprezece ani, chiar aici, la Viena. Mie îmi era indiferent, dar ea ținea să uite „acea“ Viena de atunci, pentru că nu-i

amintea de nimic bun, de nimic *cinstit*, iar din mașina coordonatorului Klaus trăia „această“ Vienă pentru prima dată, pură și deschisă. Dar confruntarea apare atunci când ne așteptăm cel mai puțin, iar Klaus, în tăcerea lui, pare să permită în mod deliberat o confruntare cu Viena. Mă rog, am mai fost aici acum cincisprezece ani, în niște circumstanțe ciudate pe care, chiar dacă Lila voia să le uite, nu se mai putea pentru că ajunseserăm deja prea departe. Eram cu colega ei de clasă Vesna la prietena mamei ei, o emigrantă venită la Viena din Macedonia, și la iubitul ei, un albanez din Macedonia, cu soție și șapte copii într-un sat de pe lângă Struga. Nenea Ismet, cum îi ziceau Lila și Vesna, era traficant de cafea Wiener Kaffee, pe care o cumpăra din Austria și o vindea în Macedonia, care pe vremea aceea, ca republică a Iugoslaviei Socialiste, tânjea după cafea, blugi și adidași. Tanti Vera, o văduvă blondă, muncitoare la o țesătorie din Viena, mamă a unei fete de douăzeci de ani și proprietară a două apartamente (lăsate moștenire de soțul ei austriac, mort în urmă cu un an), nu o invita la Viena doar pe fata prietenei ei din tinerețe, ci și pe Lila, prietena acesteia, „ca să nu se plictisească Vesna“, iar cu Lila, vrând-nevrând, veneam și eu. Tanti Vera s-a dus pentru scurtă vreme în Macedonia și, împreună cu nenea Ismet, au plecat la Viena după trei zile. În tot acest timp, acasă la Lila a avut loc o adevărată dramă: mama și tatăl ei dezbăteau dacă să meargă sau să nu meargă, și au hotărât iar că nu era nimic de făcut acolo și că mereu vrea ceva și că e insuportabilă, adică *li s-a urcat în cap*. După ce s-a umflat de lacrimi, argumente (cel mai puternic argument al Lilei era că ea, ca poetă, trebuie să vadă celebra operă din Viena, nici ea nu știa de ce, dar a reușit cu asta) și, pe baza unui bon bancar în valoare de cincizeci

de mărci germane, am plecat la Viena într-o seară cu mașina lui nenea Ismet. Pe drum, i-am ascultat de nenumărate ori pe Miroslav Ilić, Lepa Brena, Halil Muslimović și Shemsa Suljaković¹, într-o adevărată pregătire pentru opera din Viena. Când am ajuns la Viena era deja seară, orașul era transformat într-un candelabru cu tot felul de lămpi, nu așa cum era acum, în timp ce treceam cu Klaus pe străzile pline de copaci bruni pe care cădea lumina rece a zilei. Klaus se opri în fața unei clădiri vechi cu cinci etaje. „Am ajuns“, zise el. Lila și-a luat rucsacul în spate, Klaus a luat valizele (Lilei îi venea să moară de rușine de cât erau de grele, eu am zâmbit perfid, dar din ele nu puteau lipsi o cutie de patru kilograme de brânză de oaie în apă sărată și cinci borcane de zacuscă, fără de care nu poți fi decât un străin într-o țară străină) și ne-am oprit la etajul al treilea în fața unei uși pe care era un abțibild: *Artists-in-residence*. În apartament tocmai se făcuse curățenie, perdelele miroseau a balsam Lenor (Lila era surprinsă de ascuțimea simțului mirosului cu care detecta mereu celebrul produs), podeaua strălucea, întregul apartament mirosea a produse de curățenie și a mâini vrednice. Își aminti că în apartamentul vienez al lui tanti Vera ne întâmpinase un miros de lapte ars și că pe masă era o grămadă de pliante publicitare de pe la supermarketuri (era un prim contact cu sistemul de valori capitaliste) și un album de fotografii deschis undeva pe la mijloc. Tanti Vera i-a spus atunci lui nenea Ismet: „Andrea s-a uitat la pozele de la înmormântare și a luat-o la sănătoasa“, iar ea și Vesna au privit mirate spre album și, într-adevăr, am văzut și eu că era deschis la patru fotografii cu un mort, iar acum îi spunea ea însăși lui Klaus: „Minunat!“. „Să vă

¹ Cântăreți din fosta Iugoslavie. Calitatea muzicii lor este controversată.

alegeți o cameră“, a zis Klaus, „așa cum deja am spus, așternuturile le veți primi doar mâine, o să vi le aducă de la spălătorie, iar ceilalți doi artiști vin tot mâine. Ne vedem când se adună toată lumea, atunci o să primiți și bursa pe luna asta și toate documentele necesare. Așa că mâine sunteți libere aproape toată ziua. Sper că vă descurcați. Numai bine!“ Klaus a închis cu atenție ușa în urma lui, ea a răsucit cheia și a pus lanțul, a deschis vizorul și fără să-mi ceară părerea, a ales camera cu vedere la o clădire veche cu trei etaje, cu ferestre acoperite cu perdele colosale și cu o brutărie turcească la parter pe care era desenat steagul turcesc cu o pâine în mijloc. Trei luni de viață cu vederea către apă!, așa mă gândisem când am plecat spre Viena, și era ca într-un vis, ba, mai mult, până și în horoscopul de la Skopje i se spunea Lilei că „pentru că sunteți semn de foc, aveți nevoie să locuiți într-un loc cu vedere către apă, în așa fel încât să se realizeze un echilibru“, dar Dunărea ia-o de unde nu-i. Nici prima oară când am fost la Viena aproape că nu am văzut-o. Doar o dată, când hoinăream prin oraș cu Vesna, am nimerit peste fluviul lui Strauss. Lila nu mai ținea minte culoarea apei sau cât de mare era fluviul, îi rămăsese în minte doar un grup de femei de vârstă mijlocie, cu pudeli și pechinezi în lesă, aproape toți îmbrăcați cu vestuțe în culori strălucitoare, care se plimbau pe chei. Fusesse probabil cel mai frumos moment din acea Vienă. În rest, totul fusese ca dintr-un film de acțiune. Nenea Ismet și tanti Vera se întâlneau zilnic cu oameni bizari care vorbeau și în germană, dar și în albaneză, sârbă sau macedoneană, și care cărau în secret pachete cu cafea în portbagajul mașinii lui și sub scaunul Vesnei și al Lilei, după care nenea Ismet trăgea mașina în curtea interioară a clădirii, în timp ce noi „țineam de șase“ (adică ne uitam dacă ne vedea cineva de pe la ferestrele

clădirii), iar ei doi cărau pachetele de cafea sus, în apartament, după care urcam și noi și ne uitam cum cei doi ridicau saltelele paturilor în care dormeam și aranjau cutiile de cafea, iar noaptea simțeam cum aroma acesteia ne invadea simțurile. De prin Viena n-am văzut decât curtea Schönbrunnului, Opera, pe dinafară, și primul McDonald's din viața noastră. Pentru Vesna și Lila, „shake și hamburger“ devenise al doilea nume al Vienei. Tanti Vera nu pregătise niciun prânz în acele șase zile cât am stat la Viena: când își termina programul de lucru, o luam cu mașina, cu nenea Ismet, iar ei își lăsau musafirele la McDonald's și mergeau „să vâneze de lucru“, cum le plăcea să spună. De frică să nu se rătăcească prin marea Vienă, Lila și Vesna o lălăiau acolo multă vreme, lingeau paiul de shake, ciuguleau până la ultimul cartof prăjit și, în timp ce eu muream de plictiseală, îi așteptau pe nenea Ismet și tanti Vera să vină după ele, după care se repeta toată „acțiunea“ cu pachetele de cafea. Dar acum, în timp ce Lila stă în fotoliul din apartamentul artiștilor din Viena și se uită la încăperea care ne va fi casă pentru următoarele trei luni, se gândește la acea Vienă de acum cincisprezece ani, când a cunoscut neîncrederea în oameni, comerțul „la negru“, neplăcutul sentiment de covinovăție, de complicitate la ceva la care nici nu se gândise și nici nu își dorise să participe. Dar mie mi se părea foarte interesant! În schimb, ei și acum i se face pielea de găină când își amintește de penultima zi a șederii noastre la Viena. Era dis-de-dimineată când le-a trezit tanti Vera și le-a spus să se pregătească pentru că vom merge în Slovenia, într-o „excursie“ la Maribor, pentru a-l vizita. „Dar noi n-am văzut bine nici Viena, de ce ne-am duce un drum așa de lung, doar ca să vedem Mariborul?“, a scrâșnit Lila printre dinți. Pentru prima oară în prietenia lor, Vesna îi reproșă: „Ești nerecunoscătoare. Ei fac tot

ce pot pentru noi, iar tu nu faci decât să te plângi. Cine altcineva te-ar mai fi adus la Viena gratis?“ Dacă ar fi știut atunci că într-o bună zi avea să stea în camera asta cu vedere spre o brutărie turcească și perdele cu miros de Lenor, ar fi putut să-i răspundă la întrebare, dar atunci, zăpăcită, rușinată și mânioasă pe ea însăși, n-a zis nimic. Știe că au încărcat în mașină cutiile de cafea pe care le-au scos de sub saltele și din locurile cele mai imposibile de prin apartament, le-au pitit pe sub banchetă, prin poșetele lor de fete, în lada frigorifică, ba chiar își amintește că tanti Vera și-a legat câteva pungi de cafea și în jurul taliei, care o făceau să arate mult mai puțin suavă. De la Viena până la granița cu Iugoslavia am trecut prin sate frumoase și verzi, cu biserici albe și școli proaspăt zugrăvite. La graniță, vameșul s-a uitat în ochii albaștri ai Vesnei și la sânii mari ai Lilei și am trecut fără control, dar de cum am intrat în Slovenia, în urma noastră a apărut o patrulă a miliției. Nenea Ismet a accelerat, a condus ca nebunul și am reușit să scăpăm de milițieni și să intrăm într-un sătuc. Tanti Vera a scos din portbagaj niște pălării, eșarfe, o perucă neagră și o mustață falsă și fiecare, în afară de mine, a trebuit să-și pună ceva, ca să nu fie recunoscut. Am intrat în prima cârciumă și tanti Vera a comandat patru cafele. De emoție, Lila a vărsat cafea pe eșarfa cu care era înfășurată în jurul gâtului, de parcă ar fi suferit de angină. „N-am mai văzut o fată atât de zăpăcită!“ , a bombănit tanti Vera, iar nenea Ismet a completat: „Hai, bre, că i-o dau de noră lui Avni, că tot vrea el fete de-astea mai rotofeie. L-ai văzut pe vameș cum s-a holbat la ea? Încă nu te-a lucrat nimeni, fă? Să nu-mi bat gura de pomană cu fi-miu“. În acel moment, Lila își dorea să-i prindă miliția și să se termine totul, dar n-a avut noroc. Ne-am tot dus către Maribor. În fața gării e o locomotivă veche, de decor. Tanti Vera s-a

dus pe undeva și după cinci minute s-a întors cu un bărbat care se pare că pleca la Skopje și trebuia să ia cafeaua. Ajutorul lui nenea Ismet și-a umplut geanta cu pachete, a închis-o, nenea Ismet i-a dat un sul de dinari și mărci, după care aplecat. Noi ne-am dus să luăm prânzul la un restaurant sârbesc. Mititeii îi stăteau Lilei în gât, gâtul însuși devenise un mititel care nu se putea înghiți singur. Bine măcar că nu trebuia să mă necăjesc și eu cu ei. „Așadar, copii, acum meritați și voi să mergem la Luna Park“, a zis bucuroasă tanti Vera. „Când ne întoarcem la Viena, vă ducem la Prater.“ Oh, Prater! Lila se gândi: *Trebuie să merg la Prater, să văd tot ce s-a schimbat în acești cincisprezece ani*, să vadă dacă se mai învârte manejul care rămăsese întipărit în mintea ei, în toți acești ani în care se gândise la Viena, în care, de fapt, se gândise la Prater, iar mie, dacă aș avea păr, cu siguranță mi s-ar face măciucă de la acele amintiri. Și-a deschis geamantanele și rucsacul (*Poate avea dreptate tanti Vera, chiar că sunt proastă*, se gândi ea, *în loc să scot numaidecât oala cu brânză și s-o bag în frigider ca să nu pută a stricat, eu stau în fotoliu la fereastră și mă uit la un steag turcesc cu o pâine pe el și nu pot să scap de amintirile „acelei“ Viene.*), iar Praterul i-a fugit din gânduri sub forma a două pălării care zburau din manej în timp ce se învârtea la 360 de grade. Ea și Vesna fuseseră vizitatorii cei mai gălăgioși din tot parcul de distracții, urlând că vor „jos“, dar tocmai atunci administratorii parcului decisese să recompenseze vizitatorii cu încă o tură gratuită cu manejul, așa că au fost nevoite să supraviețuiască de două ori senzației de amețelă și de panică. În timp ce mă învârteam tăcută în jurul soarelui și în jurul pământului, în același timp, astea două plâneau, urlau, implorau, iar ceilalți râdeau și se bucurau de atingerea cerului și a pământului. Când